

„spoločných“ dejín Európy, interpretácia dôležitých udalostí i prezentácia množstva problémov a mýtov, ktoré dodnes komplikujú vzájomné vzťahy, môže poslúžiť ako inšpirácia pre ďalšiu prácu v oblasti poznávania našej staršej i novej minulosti. Alebo publikáciu môžeme vnímať „len“ ako pozoruhodný pohľad na život historika pôsobiaceho na prelome 20. a 21. storočia.

Patrik Derfiňák

Šariš v dobových prameňoch. Príspevky k dejinám Šariša v 19. a 20. storočí. Eds. Nadežda Jurčišinová, Peter Koval'. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2016, 153 s. ISBN 978-80-555-1764-3.

V prostredí súčasnej slovenskej historiografie sa v stále zvýšenej miere kladie dôraz na výskum regionálnych dejín ako neodlúčiteľnej súčasti širších, celonárodných dejín. Zdôrazňovaná je ich prepojenosť a fakt, že národné dejiny sa skladajú z dejín jednotlivých regiónov a spätne, že lokálne dejiny je vždy nutné interpretovať s ohľadom na dejinný proces celého národa.

V rámci dejín regiónu Šariš doposiaľ môžeme nájsť mnoho dostatočne neprebádaných parciálnych problematík, ktoré si zasluhujú pozornosť historikov. Predložený konferenčný zborník, ktorý vychádza ako čiastkový výstup z grantového projektu VEGA č. 1/0428/15 Šariš v historickom kontexte jedného storočia (1848 – 1948), si za cieľ kladie osvetliť podiel regiónu Šariša a jeho obyvateľov na rozvoji slovenského národa, jeho kultúry, vzdelanosti či hospodárstva na prelome 19. a 20. storočia.

Prvý príspevok s názvom *Prehľad po slovensky písanej tlači vydávanej v Šariši v rokoch 1848 – 1948* od Jána Džujka sumarizuje v slovenčine písané periodiká v oblasti Šariša v období pred ako aj po prvej svetovej vojne (s. 15 – 23). Autor píše, že do vypuknutia prvej svetovej vojny v Šariši vychádzalo len jedno v slovenčine (v šarišskom dialekte) písané periodikum – *Naša zástava*, a aj to bolo promaďarizačne orientované. Džujko konštatuje, že zmenu „tohto neutešeného stavu priniesol až vznik Československej republiky. Ten sa stal medzníkom nielen v národnom, kultúrnom, politickom, hospodárskom, či spoločenskom živote Slovákov, ale aj predelom vo vydávaní slovenskej tlače“ (s. 16). Problematike spolkového života v Prešove ako pomyselnom centre Šariša sa venuje Libuša Franková v článku *K stanovám Prešovského spoločenského spolku a jeho miestu v spoločensko-kultúrnom živote mesta*. (s. 24 – 34) Cez optiku stanov rekonštruje vnútorné fungovanie spolku na pozadí regionálnych a sociálno-kultúrnych skutočností. Zdôrazňuje, že cieľom činnosti predmetného spolku „bolo napomáhať šíreniu vzdelanosti a osvety v národnom – maďarskom duchu, podporovať, propagovať, a rozširovať domácu – maďarskú literatúru a umenie – maďarské rozličnými prostriedkami a formami“ (s. 27). Tretí, obsiahly príspevok z pera Patrika Derfiňáka nesie názov *Sáros vármegye Hivatalos Lapja – Úradné noviny Šarišskej stolice, dôležitý zdroj informácií pre poznanie minulosti Šariša* (s. 35 – 79). Autor tu charakterizuje úradné noviny Šarišskej stolice na prelome 19. a 20. storočia ako hodnotný zdroj, z ktorého je možné čerpať

poznatky o vývoji štátnej správy, hospodárstva, vojenstva či zdravotníctva v tomto regióne. Taktiež vyzdvihuje ich užitočnosť pre rôzne vedné odbory, keď poznamenáva, že „každý z ročníkov prináša pre bádateľov z rôznych vedných disciplín množstvo zaujímavých, jedinečných informácií, bez ktorých v konečnom dôsledku nie je možné spoznať a interpretovať významné momenty ani každodenný život obyvateľov Šariša“ (s. 55). Na dežda Jurčišinová v príspevku *Snahy o aktivizáciu národného života na Šariši začiatkom 20. storočia vo svetle slovenskej dobovej tlače* (s. 80 – 95) upriamuje svoju pozornosť na snahy dobových slovenských periodík akými boli Národné noviny, Národný hlásnik či Slovenský týždenník o prebudenie slovenského národného povedomia u obyvateľov Šariša. Autorka bohato citujúc relevantné dobové periodiká prichádza k záveru, že snahy „*vyvíjané na šírenie národného povedomia na Šariši narádzali na mnohé prekážky, bolo to jednak prenasledovanie za slovenčinu, obmedzovanie v politike i v náboženstve, ako aj prenasledovanie a zákazy čítať slovenskú národnú tlač*“ (s. 94). V poradí piatym príspevkom je Šariš v spomienkach Hany Gregorovej od Lucie Šteflovej (s. 96 – 105). Autorka tu s využitím memoárov spisovateľky Hany Gregorovej, manželky Jozefa Gregora Tajovského, ako primárneho zdroja informácií charakterizuje dobové sociálne, hospodárske a predovšetkým národnostné reálie v Šariši a ich spätný vplyv na literárnu tvorbu oboch manželov. O ťažkostiach, s ktorými sa Hana Gregorová stretávala v dedinách v okolí Prešova pri svojich pokusoch o rozvíjanie osvetovej činnosti a prebúdzanie slovenského národného povedomia Lucia Šteflová píše, že „*Gregorová provokovala maďarskú spoločnosť i úrady svojimi návštevami po dedinách, avšak s najväčším nepochopením sa stretla jej návšteva divadelného predstavenia, na ktoré so sebou vzala sedliacku v kroji, čo bolo považované za urážku stánku umenia*“ (s. 98). Lenka Bischof do predstavovanej publikácie prispela pomerne rozsiahlym článkom *Analýza stavu knižníc Prešovského kráľovského katolíckeho gymnázia na základe výročných správ školy zo školských rokov 1900/1901 – 1917/1918* (s. 106 – 142). Zamerajúc sa na rozbor vývoja gymnaziálnej knižnice Lenka Bischof konštatuje, že „*od konca 60. rokov 19. storočia, kam siahajú počiatky cieleného budovania profesorskej a mládežníckej knižnice PKKVG, až do jeho zániku v roku 1919, sa vedeniu gymnázia a jednotlivým správcami oboch knižníc podarilo vybudovať bohatý a reprezentatívny knižničný fond, ktorý bol nezameniteľnou pomôckou ako pre pedagógov, tak aj pre študentov gymnázia*“ (s. 139). Posledným, siedmym príspevkom je *Reflexia zdravotnej situácie na Šariši na stránkach vybranej dobovej tlače* od Petra Kovaľa (s. 143 – 153). Autor využíva vybrané dobové periodiká ako hodnotný výpovedný prameň, cez ktorý je možné za pomoci historickej kritiky rekonštruovať vývoj a špecifiká zdravotníctva v Šariši na prelome 19. a 20. storočia. Na margo Šarišských hlasov, jedného z vybraných periodík, napr. poznamenáva, že „*rozhodujúcou organizáciou starajúcou sa o vyriešenie zlej sociálnej a zdravotnej situácie po prvej svetovej vojne bol aj Československý červený kríž. Šarišské hlasy informovali čitateľov o založení jeho pobočky aj na Slovensku*“ (s. 146).

Zborník podnetným spôsobom prehľbuje súčasný stav poznania dejín Šariša z pohľadu dobovej tlače. Skutočnosť, že jednotiacim faktorom všetkých príspevkov je práve využívanie periodík ako primárnej pramennej bázy hodnotíme veľmi pozitívne. Vzhľadom na fakt, že na periodickú tlač sa v historiografii nazerá skôr ako na doplnkový, či výpovedne menej hodnotný zdroj informácií, čo podľa našej mienky nie je nutne vždy pravda, je predložená publikácia vítaným počinom.

Lukáš Hedmeg